

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 11 juni 2009

Mål nr

T 2639-07

KLAGANDE

Carnegie Investment Bank AB, 516406-0138
103 38 Stockholm

Ombud: Advokat MB

MOTPART

Länsförsäkringar Sak Försäkringsaktiebolag, 502010-9681
106 50 Stockholm

Ombud: Advokaterna JS och NH

SAKEN

Försäkringsersättning

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts dom den 24 maj 2007 i mål T 9196-04

DOMSLUT

Högsta domstolen förklarar att Carnegie Investment Bank AB:s direktkravs- rätt är preskriberad samt att uppgörelsen den 2 juli 1998 mellan Aragon Fondkommission AB och Carnegie Investment Bank AB medför att den från Aragon Fondkommission AB förvärvade rätten till försäkringsersättning bortfallit.

Högsta domstolen meddelar inte prövningstillstånd i de delar frågan därom har förklarats vilande. Hovrättens dom står därmed fast.

Carnegie Investment Bank AB skall ersätta Länsförsäkringar Sak Försäkringsaktiebolag för rättegångskostnad i Högsta domstolen med tvåhundra- sjuttiofemtusen (275 000) kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens dom till dess betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Carnegie Investment Bank AB har yrkat att Högsta domstolen, med ändring av hovrättens dom, bifaller käromålet mot Länsförsäkringar Sak Försäkringsaktiebolag, befriar Carnegie från skyldigheten att ersätta Länsförsäkringar Saks rättegångskostnader i tingsrätt och hovrätt samt tillerkänner Carnegie ersättning för rättegångskostnader i underinstanserna med där yrkade belopp.

Länsförsäkringar Sak Försäkringsaktiebolag har bestritt ändring.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen.

BAKGRUND

Bakgrunden till målet är ett avtal om försäljning av värdepapper från Th. Thul & Co AB till A/S Euro Holding. Leverans av värdepapperen skulle ske med hjälp av Aragon Fondkommission AB. I förlitan på bekräftelser från Aragon av att värdepapperen fanns i Thuls depå hos Aragon (eller underordnad depåhållare) och därefter överförts till Euro Holdings depå betalade Euro Holding köpeskillingen på ca 135 miljoner danska kr. Enligt Euro Holding har någon leverans av värdepapperen emellertid aldrig ägt rum, varför bekräftelserna var felaktiga. Med anledning av detta väckte Euro Holding talan mot Aragon vid Stockholms tingsrätt den 9 juli 1996 och yrkade knappt 300 miljoner kr inklusive upplupna räntor som skadestånd. Euro Holdings fordran och talan övertogs av Carnegie Investment Bank AB. Den 2 juli 1998 träffade Carnegie och Aragon en förlikning, varefter målet avskrevs.

Enligt förlikningen nedsatte Carnegie sin fordran från 295 till 250 miljoner kr. Aragon medgav betalningsskyldighet för Carnegies skadeståndsfordran i enlighet med gjord justering. Aragon's skyldighet att reglera fordringen skulle fullgöras *dels* genom att Aragon till Carnegie utgav ett belopp motsvarande vad Aragon ”må erhålla” i försäkringsersättning från bl.a. Länsförsäkringar Sak Försäkringsaktiebolag, som meddelat en ansvarsförsäkring på 30 miljoner kr med en självrisk på 0,5 miljoner kr, eller genom att Aragon vederlagsfritt överlät kraven på försäkringsersättning till Carnegie, *dels* genom att Carnegie fick en preferensaktie på nominellt 1 000 kr i

Aragon, betalad genom tillskott (kvittning) av den medgivna skadeståndsfordringen på 250 miljoner kr. Preferensaktien skulle med företräde framför innehavare av stamaktier i Aragon berättiga till en årlig utdelning motsvarande 20 procent av Aragons disponibla vinstmedel, intjänade efter den 1 januari 1998. Dessutom skulle Aragons moderbolag betala 10 miljoner kr till Carnegie som premie för en möjlighet att köpa preferensaktien för ett visst enligt förlikningen bestämbar belopp. Slutligen angavs att, sedan parternas förpliktelser med anledning av förlikningsavtalet fullgjorts, samtliga parternas mellanhavanden med anledning av fordringen på 250 miljoner kr och omständigheterna bakom dess uppkomst fullt och slutligt var reglerade. Om Aragons moderbolag inte fullgjorde sina åtaganden, skulle det bolaget utge ersättning till Carnegie svarande mot Carnegies förlust, skada samt utebliven vinst; såvida ej annat visades, skulle vinsten anses utgöra 28 procent av 250 miljoner kr jämte viss ränta.

Aragon har överlätit sin rätt mot Länsförsäkringar Sak till Carnegie.

I det mellan Aragon och Länsförsäkringar Sak ingångna försäkringsavtalet föreskrivs att den skadelidande (vars rätt alltså förvärvats av Carnegie) har rätt att framställa skadeståndsanspråk direkt mot försäkringen. Vid tiden för den påstått skadeståndsgrundande handlingen var Aragon som värdepappersbolag enligt 5 kap. 5 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse skyldigt att ha en ansvarsförsäkring, men någon direktkravs rätt var då inte obligatorisk.

Förlikningen ingicks utan att vare sig Aragon eller Carnegie inhämtat Länsförsäkringar Saks godkännande. Enligt punkt 5.23 i de allmänna villkoren i försäkringsavtalet har den försäkrade inte rätt att utan försäkrings-

bolagets tillåtelse medge skadeståndsskyldighet, godkänna ersättningskrav eller utbetala ersättning; om så ändå sker är försäkringsbolaget fritt från ansvarighet, om inte kravet uppenbart var lagligen grundat. Med hänvisning till detta villkor avböjde Länsförsäkringar Sak på våren 1999 att utge någon försäkringsersättning.

Carnegie har väckt talan mot Länsförsäkringar Sak i det nu pågående målet och yrkat betalning med 29,5 miljoner kr jämte ränta. Som grund har Carnegie åberopat den rätt som Carnegie övertagit från Euro Holding (*direktkravet*). Som alternativ grund har Carnegie åberopat överlåtelsen från Aragon av dess rätt till försäkringsersättning (*huvudkravet*). Länsförsäkringar Sak har bestritt yrkandet och åberopat flera invändningar.

Prövningstillstånd har meddelats dels i frågan om Carnegies direktkravs rätt är preskriberad med utgångspunkt i att Länsförsäkringar Sak inte avstått från att göra preskriptionsinvändning såvitt gäller det kravet, dels i frågan om uppgörelsen mellan Aragon och Carnegie medför att rätten till försäkringsersättning bortfallit.

DOMSKÄL

Är direktkravs rätten preskriberad?

Som angetts i det föregående var Aragon vid den aktuella tiden skyldigt att ha en försäkring för skadeståndsskyldighet som bolaget kunde komma att ådra sig vid utförande av tjänster i rörelsen.

En obligatorisk ansvarsförsäkring av nu berört slag syftar primärt till

att skydda försäkringstagarnas uppdragsgivare (skadelidanden). Som en konsekvens av det ges skadelidanden i regel möjlighet att rikta ersättningsanspråk direkt mot försäkringen. (Se prop. 1990/91:142 s. 130 f; jfr också prop. 1988/89:136 s. 34 f.) Också enligt den aktuella försäkringen har den skadelidande rätt att få ut försäkringsersättningen direkt från försäkringsgivaren. Den rätten vilar dock inte på lag utan på en bestämmelse i försäkringsavtalet.

Den rätt till försäkringsersättning som Carnegie förvärvat från Euro Holding grundas alltså på en utfästelse från försäkringsgivaren, d.v.s. ett självständigt tredjemansavtal till den skadelidandes förmån. Av det förhållandet att det rör sig om en på avtal vilande obligatorisk rätt följer att fråga är om en preskriptibel fordringsrätt enligt preskriptionslagen (1980:130). Eftersom fordringsrätten avser försäkringsersättning och grundar sig på ett försäkringsavtal omfattades den också av 29 § lagen (1927:77) om försäkringsavtal (FAL). Som domstolarna funnit är därför, trots Länsförsäkringar Saks preskriptionsavstående mot försäkringstagaren Aragon, den rätt till försäkringsersättning som Carnegie förvärvat från Euro Holding preskriberad, om inte avståndet har verkan även mot Euro Holding såsom till ersättningen berättigad skadelidande.

Länsförsäkringar Saks preskriptionsavstående kan inte anses innefatta ett tredjemanslöfte om ett sådant avstående avseende också den rätt till försäkringsersättning som Carnegie förvärvat från Euro Holding. Vad som återstår att pröva är då om avståndet ändå kan anses omfatta den rätten. Skälet skulle då vara att ett preskriptionsavbrott avseende en försäkringstagares rätt till ersättning ur en ansvarsförsäkring generellt skall anses verka till förmån för

också en skadelidandes rätt till samma ersättning, när den rätten vilar på ett villkor i försäkringsavtalet.

Vad som gäller i preskriptionshänseende när en skadelidande har rätt till ersättning enligt ett försäkringsavtal som skadevållaren tecknat har föranlett många inlägg i den juridiska debatten (se bl.a. Svante O. Johansson i SvJT 1996 s. 725 ff. och 1998 s. 701 ff., Birger Nydrén i JT 1994-95 s. 591 ff. och i SvJT 1997 s. 173 ff., Lennart Hagberg i SvJT 1997 s. 134 ff., Johan Wetter i SvJT 1998 s. 44 ff. och Ulf Jacobson i JT 1997-98 s. 1038 ff.). Diskussionen har emellertid främst angått det fallet att den skadelidande med stöd av 95 § tredje stycket FAL inträtt i skadevållarens rätt mot försäkringsgivaren. Den rätten är härledd. Det är en annan situation än den som nu är aktuell, där rätten vilar på ett tredjemansavtal och därför är självständig i förhållande till försäkringstagaren. (Jfr Jessica van der Sluijs, Direktkravs-rätt vid ansvarsförsäkring, 2006, s. 68 ff.)

Huruvida en skadelidandes rätt till ersättning ur en av skadevållaren tecknad försäkring är härledd eller självständig har betydelse i olika avseenden. När rätten är härledd kan försäkringsgivaren mot skadelidanden såsom förvärvare av försäkringstagarens rätt göra samma invändningar som han hade kunnat göra mot försäkringstagaren. I vad mån en försäkringsgivare mot en skadelidandes självständiga rätt kan göra de invändningar som han hade kunnat göra mot försäkringstagaren är mer osäkert. Vad som gäller i det enskilda fallet torde bero på såväl grunden för rätten (grunden kan vara ett tredjemanslöfte eller en lagbestämmelse) som invändningens natur.

Den fråga som här är aktuell rör inte försäkringsgivarens invändningsrätt utan om ett preskriptionsavbrott avseende försäkringstagarens rätt mot för-

säkringsgivaren omfattar också skadelidandens rätt. För bedömningen av frågan har det emellertid viss betydelse om preskription av försäkringstagarens rätt mot försäkringsgivaren träffar också skadelidandens rätt. Den senare frågan skall därför behandlas först. Eftersom grunden för skadelidandens rätt till ersättning ur skadevållarens försäkring torde ha betydelse för det spörsmålet (jfr beträffande skillnaden mellan härledd och självständig rätt bl.a. Stefan Lindskog, Preskription, 2 uppl. 2002, s. 465 not 277 och Jessika van der Sluijs, a.a. s. 204 ff.), tar det följande sikte på endast det fallet att rätten följer av ett villkor i försäkringsavtalet.

I vad mån en rätt till försäkringsersättning som en skadelidande grundar på en föreskrift i skadevållarens försäkringsavtal preskriberas accessoriskt med preskriptionen av den rätt försäkringstagaren har mot försäkringsgivaren beror i princip på tolkningen av försäkringsvillkoret. I betraktande av att skadelidandens anspråk tar sikte på försäkringsersättningen enligt försäkringsavtalet kan det framstå som närliggande att in dubio tolka villkoret så, att om försäkringstagarens rätt enligt försäkringsavtalet preskriberats finns ingen ersättning som skadelidanden med stöd av villkoret kan göra anspråk på. Tolkningen bör dock ske i ljuset av villkorets skyddssyfte. Det gäller alldeles särskilt när det, som i förevarande fall, är fråga om en obligatorisk ansvarsförsäkring. Skyddssyftet måste då antas vara att göra skadelidanden mindre beroende av försäkringstagaren än vad som följer av bestämmelsen i 95 § tredje stycket FAL, när det gäller att kunna få ut försäkringsersättningen. Av det bör följa såväl att försäkringsgivarens ansvar mot skadelidanden inte kan antas preskriberas accessoriskt med hans ansvar mot försäkringstagaren, som att den skadelidande själv skall kunna bryta preskriptionen avseende sin rätt mot försäkringsgivaren. Detta ligger också i linje med att skadelidanden i övrigt genom villkoret getts en självständig rätt till

försäkringsersättningen.

Att ett preskriptionsavbrott med avseende på den rätt försäkringstagaren har mot försäkringsgivaren skulle omfatta också den skadelidandes rätt till försäkringsersättningen enligt ett i försäkringsavtalet intaget tredjemanslöfte framstår som mindre förenligt med att skadelidanden kan göra gällande sin rätt mot försäkringsgivaren självständigt och – efter vad som sagts i det föregående – bryta preskriptionen avseende den rätten om och när han vill det. Något skäl att utsträcka verkningarna av ett preskriptionsavbrott avseende den rätt försäkringstagaren har mot försäkringsgivaren till att omfatta även skadelidandens rätt finns inte.

Av det anförda följer att det avstående från invändning om preskription som Länsförsäkringar Sak gjort avseende försäkringstagaren Aragons rätt till försäkringsersättning inte bryter preskriptionen avseende den på försäkringen grundade rätt till samma försäkringsersättning som ursprungligen tillkom skadelidanden Euro Holding på grund av tredjemanslöftet i försäkringsavtalet.

Har förlikningen medfört att försäkringsbolaget är fritt från ansvarighet?

Eftersom Carnegies direktkravs rätt skall anses ha blivit preskriberad, stöds Carnegies krav bara på huvudfordringen, som Carnegie i samband med förlikningen förvärvade från Aragon. Eftersom Carnegie därvidlag inte har bättre rätt än Aragon (se 27 § skuldebrevslagen och NJA 1993 s. 222), blir frågan om Aragon trots förlikningen skulle ha haft någon rätt till försäkringstäckning.

I 94 § FAL stadgas att förbehåll, enligt vilket försäkringsgivaren skall vara fri från ansvarighet i händelse försäkringstagaren utan försäkringsgivarens medgivande utbetalar ersättning till den som lidit skada eller eljest godkänner fordrat ersättningsbelopp (alltså sådant förbehåll som Länsförsäkringar Sak gjort i punkt 5.23), är utan verkan såvitt ersättningsanspråket uppenbart var lagligen grundat. Motsättningsvis framgår att förbehållet är giltigt, om det inte är uppenbart att ersättningsanspråket var lagligen grundat.

Man kan fråga sig varför sådana förbehåll i försäkringsavtal alls godtagits, trots att en utbetalning eller ett godkännande utan försäkringsgivarens medgivande inte binder denne att betala ersättning. Försäkringsgivaren kan mot försäkringstagaren ändå göra alla invändningar gällande i frågan om skadeståndsskyldighet som försäkringstagaren hade kunnat framföra mot den skadelidande. Det har emellertid ansetts vara svårt att efteråt med säkerhet bedöma, vilken utgång frågan om försäkringstagarens skadeståndsskyldighet skulle ha fått om den från början hade blivit föremål för en fullständig utredning vid vilken den erfarenhet som står till försäkringsgivarens förfogande hade kunnat komma till användning (se NJA II 1927 s. 502 f.). Försäkringsgivaren har också ett intresse av att försäkringstagaren åtminstone indirekt berörs av utgången av den prövning av skadeståndsskyldigheten som görs prejudiciellt när försäkringsgivarens ersättningsskyldighet skall avgöras, låt vara att en sådan inverkan långtifrån alltid är för handen. Nu aktuella förbehåll har därför med ett i lagen angett undantag ansetts giltiga i 94 § FAL. Det kommer inte i fråga att åsidosätta den bedömningen när 1927 års lag är tillämplig, exempelvis med den av lagstiftaren förkastade motiveringen att försäkringsgivaren har alla invändningar rörande skadeståndsskyldigheten i behåll. (Jfr 2005 års försäkringsavtalslag, prop. 2003/04:150 s. 231, där förbehållen antas vara sällsynta och sägs

kunna bli åsidosatta enligt 36 § avtalslagen).

Frågan blir därmed om Aragon får anses ha handlat i strid mot punkt 5.23 i de allmänna försäkringsvillkoren och, ifall så skett, om Carnegies huvudkrav uppenbart var lagligen grundat.

Att Aragon i förlikningsavtalet utfäst sig att vidareföra mottagen försäkringsersättning eller att överlåta sin rätt mot Länsförsäkringar Sak till Carnegie – och senare gjort det – medför inte i sig att Aragon brutit mot punkten 5.23. Försäkringsersättningen skall ju enligt 95 § första stycket FAL komma den skadelidande till godo. Däremot kan det ifrågasättas om inte en skadelidandes förvärv av försäkringstagarens rätt mot försäkringsgivaren som full betalning av skadeståndet skulle anses strida mot ändamålet bakom försäkringsvillkoret och 94 § FAL, nämligen att försäkringstagaren skall ha ett ekonomiskt intresse av att bestrida ansvar. Verkan av att rätten till försäkringsersättning överlåtits till Carnegie som del i en slutlig uppgörelse med Aragon behöver emellertid inte ställas på sin spets i detta mål.

Enligt förlikningsavtalet har Aragon medgett betalningsskyldighet för Carnegies skadeståndsfordran med 250 miljoner kr. Att Länsförsäkringar Sak – kanske i enlighet med vad Carnegie och Aragon utgick från när de slöt förlikningen – fortfarande har rätt att bestrida all skadeståndsskyldighet medför som ovan nämnt inte att medgivandet skall anses vara förenligt med punkt 5.23 i försäkringsvillkoren eller att försäkringsersättningen skall anses ligga utom förlikningen. Möjligen skulle så ha kunnat vara fallet, om Carnegie och Aragon i samband med förlikningen hade utfäst sig mot

försäkringsgivaren att inte begära försäkringstäckning inom ramen för medgivandet eller för någon form av ersättning till fullgörelse av detta. I sådant fall hade Carnegie kanske kunnat få försäkringsersättning, om Carnegie vid förlikningen hade förbehållit sig rätten att visa att Aragons skadeståndsskyldighet översteg 250 miljoner kr och i den mån Carnegie senare, när Länsförsäkringar Sak getts tillfälle att medverka, hade styrkt sådan skadeståndsskyldighet. Nu innehåller förlikningen emellertid i stället att – sedan Aragon fullgjort sina skyldigheter enligt avtalet – parternas mellanhavanden med anledning av omständigheterna bakom skadeståndsfordringens uppkomst blivit slutligt reglerade. Carnegie har inte påstått att Aragon eller dess moderbolag underlåtit att fullgöra sina skyldigheter enligt avtalet, varför Carnegie inte har något mer att fordra från Aragon. Om Aragon eller dess moderbolag inte hade fullgjort sina skyldigheter enligt förlikningen, skulle åtagandena i förlikningen ha kunnat läggas till grund för fullgörelsekrav, oavsett den bakomliggande händelsen. Såväl utgivandet av preferensaktien – eller utdelningar i anledning av denna – som alternativ fullgörelse vid brott mot förlikningsavtalet skulle kunna duga som gottgörelse enligt 95 § första stycket FAL.

Aragon får alltså anses ha brutit mot punkten 5.23 i de allmänna villkoren på sådant sätt att Länsförsäkringar Sak är fritt från ansvar i förhållande till Aragon, om det inte är uppenbart att Carnegies krav på skadestånd från Aragon var lagligen grundat. Som underinstanserna kommit fram till har det inte varit fallet.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Johan Munck (skiljaktig), Torgny Håstad (referent, skiljaktig), Ella Nyström, Kerstin Calissendorff och Stefan Lindskog (skiljaktig)
Föredragande revisionssekreterare: Ralf Järtelius

	PROTOKOLL 2009-03-25 Föredragning i Stockholm	Aktbilaga 28 Mål nr T 2639-07 Avdelning 1
---	---	---

NÄRVARANDE JUSTITIERÅD

Johan Munck, Torgny Håstad (referent), Ella Nyström, Kerstin Calissendorff
och Stefan Lindskog

FÖREDRAGANDE OCH PROTOKOLLFÖRARE

Ralf Järtelius

KLAGANDE

Carnegie Investment Bank AB, 516406-0138
103 38 Stockholm

Ombud: Advokat MB

MOTPART

Länsförsäkringar Sak Försäkringsaktiebolag, 502010-9681
106 50 Stockholm

Ombud: Advokaterna JS och NH

SAKEN

Försäkringsersättning

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts dom den 24 maj 2007 i mål T 9196-04

Målet föredras.

Föredraganden avger betänkande (aktbil. 29).

Vid överläggning till dom uppkommer delade meningar, i följd varav omröstning företas först i frågan om Carnegies direktkravs rätt är preskriberad med utgångspunkt i att Länsförsäkringar Sak inte avstått från att göra preskriptionsinvändning såvitt gäller det kravet, och härefter i frågan om uppgörelsen mellan Aragon och Carnegie medför att rätten till försäkringsersättning bortfallit.

Högsta domstolen beslutar dom (aktbil. 30).

I frågan om Carnegies direktkravs rätt är preskriberad uttalar referenten, justitierådet Torgny Håstad: Bilaga 1

Justitierådet Stefan Lindskog uttalar se Högsta domstolens dom

Justitieråden Kerstin Calissendorff och Ella Nyström instämmer med justitierådet Stefan Lindskog.

Justitierådet Johan Munck instämmer med referenten.

Enligt denna omröstning skall Högsta domstolens dom i frågan om Carnegies direktkravs rätt är preskriberad avfattas enligt justitierådet

Stefan Lindskogs mening.

I frågan om uppgörelsen mellan Aragon och Carnegie medför att rätten till försäkringsersättning bortfallit uttalar referenten, justitierådet Torgny Håstad: se Högsta domstolens dom.

Justitierådet Stefan Lindskog uttalar:

Bilaga 2

Justitieråden Kerstin Calissendorff och Ella Nyström instämmer med referenten.

Justitierådet Johan Munck instämmer med justitierådet Stefan Lindskog. Enligt denna omröstning skall Högsta domstolens dom i frågan om uppgörelsen mellan Aragon och Carnegie medför att rätten till försäkringsersättning bortfallit avfattas enligt referentens mening.

I övriga frågor är ledamöterna ense.

Ralf Järtelius

Uppvisat och lämnat för expediering 2009-06-04

Johan Munck

	BILAGA 1 TILL PROTOKOLL 2009-03-25	
		Mål nr T 2639-07

SKILJAKTIG MENING

I frågan om Carnegies direktkravs rätt är preskriberad uttalar referenten, justitierådet Torgny Håstad:

Är direktkravs rätten preskriberad?

Enligt de allmänna försäkringsvillkorens punkt 5.4 (med visst undantag som inte åberopats i målet) och enligt 29 § i 1927 års försäkringsavtalslag (FAL), som är tillämplig på tvisten, lämnas inte ersättning om ”den försäkrade” respektive ”den som vill bevaka fordringsrätt på grund av försäkringsavtal” underlåter att väcka talan mot försäkringsbolaget inom tre år från det att han fick kännedom om att fordringen kunde göras gällande.

Eftersom Carnegies direktkrav delvis grundar sig på försäkringsavtalet, får inte bara 29 § FAL utan även punkt 5.4 i de allmänna försäkringsvillkoren anses tillämpliga på direktkravet. Åtminstone om varken försäkringstagaren (eller dennes rättsinnehavare) eller den skadelidande (eller dennes rättsinnehavare) har avbrutit preskription på sätt som krävs enligt försäkringsvillkoren och 29 § FAL, är försäkringsbolaget fritt från ansvar.

Frågan i målet är om direktkravet skall anses vara en självständig fordran i preskriptionshänseende såtillvida att direktkravet kan preskriberas även om

huvudkravet inte är preskriberat, antingen därför att försäkringstagaren avbrutit preskription eller försäkringsgivaren avstått från preskriptionsinvändning mot försäkringstagaren.

För en sådan självständig preskription talar att innehavaren av direktkravet – också när direktkravet inte stöds på lag utan på frivillig utfästelse av försäkringsgivaren – får antas ha rätt att avbryta preskription av direktkravet genom att själv väcka talan mot försäkringsgivaren inom preskriptionsfristen. Även om direktkravet blivit självständigt preskriberat, kan den skadelidande eller dennes rättsinnehavare kräva skadestånd från försäkringstagaren och, om denne är försatt i konkurs, enligt 95 § tredje stycket FAL överta försäkringstagarens rätt mot försäkringsgivaren. En självständig preskription av direktkravet medför därför ingen större nackdel för innehavaren. Innehavaren av en direktkravs rätt behandlas självständigt i preskriptionshänseende såtillvida att hans rätt preskriberas först viss tid efter det att han fått erforderlig kännedom om att fordringen kunde göras gällande, vilket också talar för att direktkravet skulle kunna preskriberas före huvudkravet. (Jfr NRt 1999 s. 7.)

Mot en sådan självständig preskription av direktkravet kan anföras att det i grunden är fråga om samma fordran; försäkringsgivaren kan inte med befriande verkan betala ersättningen till försäkringstagaren utom om den skadelidande samtyckt (95 § första stycket FAL). Rätten till direktkrav är alltså bara en modalitet avseende samma fordran, särskilt när direktkravet inte grundas på lag (jfr däremot 9 kap. 7 § andra stycket i nu gällande försäkringsavtalslag, 2005:104). Dessutom riskerar försäkringsgivaren som nyss angetts under alla omständigheter att behöva utge ersättning så länge huvudkravet är giltigt mot försäkringsgivaren, förutsatt att den skadelidandes fordran hos försäkringstagaren fortfarande kan göras gällande. Försäkringsgivaren har ett intresse av att direktkravs rätten preskriberas oberoende av om huvudkravet preskriberats bara i mycket speciella situationer, t.ex. när försäkringsgivaren skulle gå miste om en

kvittningsrätt mot försäkringstagaren eller när försäkringstagaren förlorat sin rätt mot försäkringsgivaren på grund av en uppgörelse i strid mot ett sådant försäkringsvillkor som omnämns i 94 § FAL. Fastän 29 § FAL och motsvarande försäkringsvillkor om preskription får anses tillämpliga också på direktkrav med verkan att direktkravsrätten kan gå förlorad, är det ingen onaturlig tolkning att dessa bestämmelser utformats med tanke på normalfallet, d.v.s. preskription av försäkringsfordringen när den görs gällande av försäkringstagaren. En självständig preskription av direktkravsrätten medför dessutom risk för rättsförluster, eftersom det ligger nära till hands för innehavaren av en direktkravsrätt att förlita sig på preskriptionsavbrott från försäkringstagarens sida eller på en överenskommelse i preskriptionsfrågan som gjorts mellan försäkringstagaren och försäkringsgivaren.

Vid en sammanvägning av de anförda synpunkterna bör företräde ges åt det sist anförda. Slutsatsen blir därför att en, som i detta mål, frivilligt given direktkravsrätt inte preskriberas så länge försäkringstagaren har rätt till försäkrings-täckning, åtminstone inte när försäkringsvillkoret om direktkravsrätt saknar en föreskrift om självständig preskription av direktkravsrätten.

Det är i detta fall ostridigt att försäkringstagarens rätt enligt ansvarsförsäkringen inte preskriberats, eftersom Länsförsäkringar Sak avstått från att göra preskriptionsinvändning mot Aragon. De aktuella försäkringsvillkoren innehåller inte att direktkravet är underkastat självständig preskription. Carnegies från Euro Holding förvärvade direktkravsrätt skall därför inte anses preskriberad.

På grund av det anförda skall enligt min mening Högsta domstolen förklara att Carnegies direktkravsrätt inte är preskriberad.

	BILAGA 2 TILL PROTOKOLL 2009-03-25	
		Mål nr T 2639-07

SKILJAKTIG MENING

I frågan om uppgörelsen mellan Aragon och Carnegie medför att rätten till försäkringsersättning bortfallit uttalar justitierådet Stefan Lindskog:

”En försäkringsgivare får i försäkringsvillkoren ta in ett förbehåll som innebär att han blir fri från ansvar, om försäkringstagaren utan hans medgivande betalar den skadelidande eller på annat sätt godkänner dennes ersättningsanspråk. Det framgår av bestämmelsen i 94 § första stycket FAL. Av den bestämmelsen följer också att ett sådant förbehåll är utan verkan om skadelidandens rätt till ersättning var uppenbar. I villkoren för den aktuella ansvarsförsäkringen finns ett förbehåll av det slag som avses i 94 § första stycket FAL.

Överenskommelsen mellan Aragon och Carnegie innebär att Aragon mot Carnegie befriats från sitt ansvar – som beloppsbestämts – i utbyte mot att Carnegie dels på visst sätt fått ta över Aragon's rätt till försäkringsersättning, dels fått viss kompensation därutöver. Frågan är om vad som sålunda överenskommit utgör en sådan betalning eller ett sådant godkännande som avses med det för ansvarsförsäkringen gällande förbehållet, och om överenskommelsen därför har lett till att Länsförsäkringar Sak befriats från skyldigheten att utge den försäkringsersättning som Carnegie enligt överenskommelsen förvärvat från Aragon.

En försäkringstagare kan till den skadelidande överlåta sin rätt till försäkringsersättning (NJA 1993 s. 222). Skadelidanden kan då föra talan direkt mot försäkringsgivaren (jfr Knut Rodhe, Obligationsrätt, 1956, s. 571 not 20). Det krävs inte att han dessförinnan i rättsligt förfarande fått sin skadeståndsfordran fastställd. Prövningen av fordringen sker i stället i det rättsliga förfarandet mot försäkringsgivaren.

Det aktuella förbehållet i försäkringsvillkoren tar inte sikte på det fallet att den skadelidande tagit över skadevållarens fordran utan på betalning eller godkännande av skadeståndsanspråket. Länsförsäkringar Sak har emellertid, som det får förstås, hävdat att det förhållandet att överlåtelsen skett till infriande av Aragon's skadeståndsanspråk gör förbehållet tillämpligt. Hur det förhåller sig med det är en tolkningsfråga.

Av betydelse för tolkningsfrågan är de överväganden som ligger bakom bestämmelsen i 94 § FAL. Stadgandet får anses ge uttryck för tanken att förbehållet får göras gällande mot försäkringstagaren endast i den mån försäkringsgivaren har ett skyddsvärt intresse av detta. Det intresse som lagstiftaren då fäst avseende vid är att försäkringstagaren inte genom betalning eller godkännande av skadelidandens ersättningsanspråk skall kunna försämra försäkringsgivarens praktiska möjligheter att göra invändningar mot skadeståndskravet (jfr NJA II 1927 s. 502 f.).

Ett argument för att försäkringsgivarens möjligheter att göra invändningar mot skadeståndskravet försämrats av en betalning eller ett godkännande av ersättningsanspråket är att det skulle kunna få viss bevisverkan för att ett motsvarande skadeståndsansvar verkligen förelåg. Argumentet, vars tyngd kan sättas i fråga, är inte relevant vid ett infriande genom en överlåtelse av rätten till försäk-

ringsersättning, eftersom ett sådant infriande inte i sig innebär något godkännande av skadelidandens ersättningsanspråk.

Ett annat argument för att en betalning eller ett godkännande av ersättningsanspråket skulle försämra försäkringsgivarens möjligheter att göra invändningar mot skadelidanden är att försäkringstagaren därigenom får ett intresse av att försvara dennes ersättningsanspråk. I det hänseendet märks att, när försäkringstagaren infriat sitt möjliga skadeståndsansvar genom att till skadelidanden överlåta rätten till försäkringsersättning, de invändningar som försäkringsgivaren kan vilja göra mot skadelidandens ersättningsanspråk kommer att prövas i en process mellan skadelidanden och försäkringsgivaren och inte i en process mellan skadelidanden och försäkringstagaren. Försäkringstagarens intresse av att bistå försäkringsgivaren i en sådan process får typiskt sett antas vara begränsat. En över-låtelse av ifrågavarande slag kan alltså i viss mån ställa försäkringsgivaren i sämre läge jämfört med att ingen överlåtelse hade skett. Arrangemanget innebär emellertid inte – till skillnad från när försäkringstagaren betalat skadelidanden – att försäkringstagaren får ett eget intresse av att skadelidandens ersättningsanspråk skall godkännas.

Att beakta är vidare att det i många fall är mycket praktiskt för både skadelidanden och skadevållaren att möjliggöra för skadelidanden att föra talan direkt mot skadevållarens försäkringsgivare. En sådan ordning bör försäkringsgivaren inte genom en föreskrift i försäkringsavtalet kunna hindra annat än om det finns tunga skäl för det. Sådana skäl kan inte anses finnas när försäkringsgivaren kan få sina invändningar mot skadelidandens ersättningsanspråk prövade i en process mot denne.

Ytterligare en aspekt är att, om försäkringstagaren till annan än skadelidanden överlåter sin rätt till försäkringsersättning, detta inte enligt ett förbehåll av här aktuellt slag kan innebära att rätten till försäkringsersättning går förlorad, trots att försäkringstagarens intresse av att medverka i en process mellan förvärvaren och försäkringsgivaren typiskt sett är lika begränsat oberoende av vem som är förvärvare. Det bör även noteras att, om ett förbehåll av ifrågavarande slag tolkas så att rätten till försäkringsersättning går förlorad om den överlåts till skadelidanden, det stämmer mindre väl överens med att ett förbud mot fordringsöverlåtelse torde vara överksamt (jfr NJA 1966 s. 97 och justitierådet Torgny Håstads tillägg i NJA 2008 s. 733).

Att vid en tolkning av förbehållet ett infriande genom överlåtelse av rätten till försäkringsersättning inte bör likställas med en betalning av skadelidandens ersättningsanspråk följer också av att när skadelidanden kräver försäkringsgivaren, skadelidandens ersättningsanspråk alltjämt utestår oreglerat. Ett infriande i mening av betalning sker först i och med att skadelidanden uppstår ersättning ur skadevållarens försäkring.

Slutsatsen blir att ett förbehåll enligt 94 § FAL inte innebär att rätten till försäkringsersättning faller om rätten överlåts till skadelidanden till infriande av försäkringstagares skadeståndsansvar.

Frågan är då om övriga moment i överenskommelsen mellan Aragon och Carnegie kan anses utgöra ett sådant godkännande som avses med det för ansvarförsäkringen gällande förbehållet.

Ett moment i överenskommelsen är att den innebär en slutreglering av Aragon's ansvar. Att en skadelidande med en skadevållare kommit överens om att ansva-

ret är slutreglerat i och med att skadelidanden tar över skadevållarens rätt till försäkringsersättning kan emellertid inte anses innebära ett sådant godkännande som träffas av ett förbehåll av aktuellt slag. Det följer av att fråga är om en eftergift på skadelidandens sida, inte på skadevållarens.

Det förhållandet att överenskommelsen har konstruerats så att Aragon sägs ha medgett visst belopp (250 miljoner kr) som sedan förklaras reglerat med den överlåtna försäkringsersättningen och viss annan kompensation medför ingen annan bedömning. En slutreglering mellan en skadevållare och skadelidande som innefattar att den skadelidande som full ersättning för sin skadeståndsfordring får ta över skadevållarens rätt till försäkringsersättning (eventuellt jämte viss betalning) kan beskrivas på olika sätt. Situationen att parterna beloppsbestämt ersättningsanspråket skiljer sig sakligt sett inte från det fallet att parterna avtalat om en slutreglering utan att kvantifiera ersättningsanspråkets storlek.

Överenskommelsen innebär emellertid också att Carnegie fått viss kompensation utöver rätten till försäkringsersättningen. Frågan är om det fått till effekt att Länsförsäkringar Sak enligt förbehållet helt befriats från skyldigheten att utge försäkringsersättningen. Det förutsätter att rätten till försäkringsersättning kan gå förlorad i sin helhet redan vid en partiell betalning av ersättningsanspråket.

Såväl bestämmelsen i 94 § första stycket FAL som sådana förbehåll som bestämmelsen avser får anses utgå från det typiska fallet, att när en skadevållare betalar ett visst belopp till en skadelidande ersättningsanspråket därmed är slutreglerat. Det betalade beloppet grundar då inte rätt till försäkringsersättning (med det undantag som gäller för uppenbara fall). Och något ersättningsanspråk därutöver finns inte, eftersom fråga är om en slutreglering. Det leder till att när

en betalning utgör en slutreglering på det sätt som är brukligt, skadevållaren helt förlorar sin rätt till ersättning ur ansvarsförsäkringen.

Det kan emellertid tänkas att en skadevållare gör en delbetalning till en skadelidande utan att dennes ersättningsanspråk därmed slutregleras eller att han godkänner endast en delpost som ingår i skadelidandens ersättningsanspråk. Mot bakgrund av att situationer av det slaget inte kan antas svara mot det typfall som bestämmelsen i 94 § första stycket FAL tar sikte på, kan inte anses att de överväganden som ligger till grund för den bestämmelsen ger någon vägledning för hur förbehåll enligt bestämmelsen bör tolkas i det fallet. Avgörande bör då i första hand vara bestämmelsens ordalydelse. Det innebär att rätten till försäkringsersättning faller bort endast till den del skadelidandens ersättningsanspråk betalats eller godkänts men inte i vidare mån.

Det sagda betyder att om en skadevållare frivilligt betalar ett visst belopp, varefter han genom dom förpliktas att betala ytterligare ett belopp, förbehållet är tillämpligt på det frivilligt betalade beloppet men inte nödvändigtvis på det ytterligare belopp som skadevållaren förplikts att ge ut. Huruvida förbehållet är tillämpligt på det tillkommande beloppet beror på om den frivilliga betalningen kan ses som ett godkännande som sträcker sig längre än den del av ersättningsanspråket som reglerats genom betalningen. Om så inte är fallet är förbehållet inte tillämpligt på det ytterligare belopp som skadevållaren förplikts att ge ut. En annan sak är att vad skadelidanden mottagit kan reducera den skadeståndsfordran som grundar rätt till ersättning enligt försäkringen och av det skälet minska vad som utgör ersättningsgill skada.

Det förhållandet att den mellan Aragon och Carnegie träffade överenskommelsen innebär att Carnegie fått viss kompensation behöver således inte ha fått till

effekt att ingen del av det från Euro Holding övertagna ersättningsanspråk grundar rätt enligt ansvarsförsäkringen. Kompensationen får den effekten bara om ersättningsanspråket godkänts även till den del detta inte infriats genom kompensati-onen. För ställningstagandet till frågan om ett sådant godkännande skall anses ha skett i förevarande fall är att beakta att Carnegie utöver kompensati-onen också erhö ll Aragons rätt till försäkringsersättning.

Frågan är alltså vad som i aktuellt hänseende gäller när en överlåtelse av en skadevållares rätt till försäkringsersättning och en betalning sammantaget avtalas utgöra en slutreglering av skadelidandens ersättningsanspråk.

Om en skadevållare reglerar skadelidandens ersättningsanspråk i sin helhet genom att han överlåter sin rätt till försäkringsersättning kvarstår, i enlighet med vad som redan konstaterats, frågan om anspråkets berättigande som öppen. Skadevållaren har inte godkänt anspråket, och så långt det är av betydelse för den ersättning som kan utgå ur försäkringen har heller inte skadelidanden eftergett detta.

I regel måste detsamma gälla fall då skadevållaren utöver att överlåta rätten till försäkringsersättning betalat ett visst belopp. Betalningen bör således in dubio inte ges betydelsen att skadevållaren i något avseende godkänt skadelidandens ersättningsanspråk utöver den del av detta som infriats genom betalningen. Ett sådant godkännande skulle omintetgöra syftet med överlåtelsen av rätten till försäkringsersättningen. Frågan om skadevållarens ersättningsansvar står därför, till den del ansvaret inte infriats genom betalningen, öppen så långt det kan få betydelse för försäkringsfrågan, om inte särskilda förhållanden föranleder till annat. Några sådana förhållanden har Länsförsäkringar Sak inte åberopat.

Av det sagda följer att Carnegie inte genom kompensationen kan anses ha godkänt mer av Aragon's ersättningsanspråk än vad som infriats genom denna.

Hur mycket av en skadelidandes ersättningsanspråk som skall anses reglerat genom ett partiellt infriande bestäms av vad parterna avtalat. Av parternas överenskommelse i det aktuella fallet följer att till den del ersättning kan utgå ur Aragon's ansvarsförsäkring kvarstår Carnegies ersättningsanspråk och har Aragon inte erkänt sig ersättningskyldig. Det aktuella förbehållet innebär därför inte att rätten till försäkringsersättning bortfallit.

På grund av det anförda skall enligt min mening Högsta domstolen förklara att uppgörelsen mellan Aragon och Carnegie inte medfört att rätten till försäkringsersättning bortfallit.”